

УДК 311.3.

Мекшун Л. М., канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри управління персоналом та бізнес-технологій

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

СТАТИСТИКО-ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ПРОБЛЕМ УКРАЇНСЬКОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

***Ключові слова:** статистико-економічний аналіз, проблеми бізнесу, умови війни, втрата виробничих і трудових ресурсів, релокація бізнесу, звуження ринку логістичних послуг, низький платоспроможний попит населення.*

В умовах війни в Україні підприємці вимушені приймати управлінські рішення, не маючи точної інформації щодо бізнес-процесів. Щоб прийняти обґрунтовані тактичні та стратегічні рішення необхідно застосовувати статистичні методи, максимально використовувати кількісні та якісні дані, оцінювати їх репрезентативність та достовірність. Саме статистичні методи збирання та аналізу інформації про стан ринку під час воєнного стану дозволяють виявити тенденції його розвитку, дослідити вплив окремих факторів на отримані бізнесом результати, оцінити ймовірний ризик та стан конкуренції, дослідити вплив зовнішнього середовища на підприємницьку діяльність.

Війна змінила можливості значної частини українського бізнесу повноцінно функціонувати. За даними ГО «Центр «Розвиток корпоративної соціальної відповідальності» тільки 12,4 % підприємців не змінили або збільшили обсяг виробництва порівняно з довоєнним періодом [1]. Основними проблемами сучасної підприємницької діяльності є: руйнація виробничих потужностей та необхідність їх відновлення, переведення бізнесу в безпечні регіони (релокація), нестача робочої сили та витрати на навчання нового персоналу, втрата логістичних ланцюгів та транспортних комунікацій, зростання курсу іноземної валюти, зменшення платоспроможності населення тощо.

За даними Європейської Бізнес Асоціації загальні втрати малого і середнього бізнесу за 200 днів війни сягнули понад 103 млрд. дол., а 38 % компаній понесли прямі втрати [2]. Найважче зараз мікро та малому бізнесу, аніж великим компаніям, адже їхній запас міцності значно менший. Оцінка підприємцями власної фінансової стійкості в умовах війни закономірно погіршується. Але навіть в таких умовах як великий, так і малий бізнес намагається максимально підтримувати персонал і допомагати країні. За даними опитування Європейської Бізнес Асоціації 47% компаній продовжують постачати продукцію та підтримувати своїх працівників, що долучились до лав ЗСУ чи територіальної оборони, 44% допомагають фінансово ЗСУ та постраждалим регіонам, 25% – допомагають послугами, 18% – медикаментами чи засобами захисту/оборони. Тільки 8% компаній повідомляють, що вже вичерпали свої ресурси на допомогу. Більш того, 67% опитаних компаній готові долучитись до відновлення країни після завершення війни [3].

Зменшення обсягів виробництва призвело до скорочення приблизно 1 млн. працівників, 20 % було відправлено у відпустку, а 27 % погодилися працювати із зменшеною заробітною платою [1]. Кількість вакансій в Україні за період війни зменшилась у 20 разів [4]. В сучасних умовах при високому рівні безробіття (35 % за оцінками НБУ) бізнес потерпає від нестачі кваліфікованої робочої сили, адже частина працездатного населення виїхала за кордон. За даними Державної міграційної служби за 9 місяців 2022 року з України виїхало понад 7 млн. осіб, з них 4 млн. звернулися за тимчасовим захистом. [5]. З вимушених мігрантів 86 % – це жінки, вищу освіту мають 49 %, вік тих, хто залишив країну – 35-59 років. До виїзду з України роботу мали 73 % мігрантів [6].

Ще однією проблемою бізнесу в умовах війни є необхідність його релокації (релокейту), яка визначається як переїзд усіх або частини працівників та переміщення обладнання з однієї країни в іншу, або з одного місця на інше в межах однієї країни. Міністерство еконо-

міки України з перших тижнів війни реалізує програму з релокації українських підприємств, що перебувають на території бойових дій. За даними міністерства станом на жовтень місяць 2022 року 761 підприємство було переміщено у безпечні регіони і понад 80 % з них вже відновили роботу. Ще 1813 підприємств подали заявки на релокацію. По напрямкам діяльності із загальної кількості релокованих підприємств:

- 40,24 % становили підприємства у сфері оптової та роздрібної торгівлі, ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів;

- 31,71 % – підприємства переробної промисловості;

- 6,34 % – підприємства інформації та телекомунікацій;

- 5,85 % – підприємства професійної, наукової та технічної діяльності;

- 4,15 % – будівництва [7].

Переміщення підприємств і працівників – це недешева і складна процедура, як технічно, так і морально. По-перше, необхідно визначитися із місцем, куди релокувати бізнес (в іншу країну чи в інший регіон України), далі необхідно отримати згоду працівників на переїзд, забезпечити родини з дітьми доступом до дитячих садків і шкіл, пройти всі процедури оформлення бізнесу на новому місці тощо. На сьогодні релокувати бізнес можна як власним коштом, так і скориставшись урядовою програмою.

Також вітчизняні підприємці мають проблеми через те, що внаслідок бойових дій частина ринку логістичних послуг в Україні знищена. За даними Укравтодору 30 % доріг зруйновані, пошкоджені мости і шляхопроводи. Також значних руйнувань зазнали складські приміщення в Дніпропетровській, Донецькій, Запорізькій, Київській, Луганській, Миколаївській, Сумській, Херсонській, Чернігівській областях. Знищена частина техніки, яка використовувалася для доставки вантажів. Відновлення показників бізнесу логістичних послуг, які були характерні до початку війни, відбулося частково. Це пов'язано з необхідністю значних фінансових вкладень у відбудову доріг, складів, купівлю техніки.

Низький платоспроможний попит населення і звуження ринку збуту пов'язаний із зникненням (зниженням) доходів частини українців, знеціненням заощаджень (девальвація обмінного курсу гривні у річному вимірі становить 35 % [8]), зростанням інфляції. В умовах воєнного часу державна економічна політика має бути спрямована на підтримку бізнесу, забезпечення макроекономічної стабільності в країні, створення нових робочих місць, відновлення виробничого потенціалу.

Таким чином, статистико-економічний аналіз проблем українського бізнесу в умовах війни показав, що головними проблемами підприємницької діяльності на сьогодні є: втрата виробничого і трудового потенціалу, релокація виробництв, зменшення ринку логістичних послуг, низький платоспроможний попит населення. Тому в умовах воєнного часу державна економічна політика має бути спрямована на підтримку бізнесу, забезпечення макроекономічної стабільності в країні, створення нових робочих місць, відновлення виробничого потенціалу.

Список використаних джерел: 1. Аналіз актуального стану та пропозиції щодо покращення умов для підприємництва в Україні. URL: <https://careerhub.in.ua/doslidzhennya-analiz-aktualnogo-stan>. 2. Головні зміни законодавства для бізнесу за 200 днів війни – підсумки від ЄБА. URL: https://biz.ligazakon.net/news/213875_golovn-zmni-zakonodavstva-dlya-bznesu-za-200-dnv-vyni---pdsumki-vd-ba. 3. Головна задача – вистояти. Що турбує бізнес під час війни. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/news/glavnaya-zadacha-vystoyat-bespoit-biznes-1655831867.html>. 4. Війна змінює ринок праці: як державі разом з українцями побороти безробіття. URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/viyna-zminyuye-rinok-praci-yak-derzhavi-razom-z-ukrajincyami-roboroti-bezrobittya-novini-ukrajina-11946903.html>. 5. Державна міграційна служба України: статистичні дані. URL: <https://dmsu.gov.ua/diyalnist/statistichni-dani.html>. 6. Міграція населення за півроку війни: підбиваємо підсумки. URL: <https://mixdigital.com.ua/blog/migraciya-naselennya-za-piv-roku-vijni-pidbivayemo-pidsumki>. 7. Релокація бізнесу: 760 підприємств вже переїхали, майже 600 - відновили роботу. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/10/25/693056>. 8. Данилишин Б. Якими мають бути стратегічні напрями відбудови національної економіки. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/09/1/691022>.